

ДОВІДКА ПРО ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ
проєкту актуалізованої Стратегії розвитку Херсонської області на період до 2027 року

1. Найменування органу виконавчої влади, який проводив обговорення:

Департамент розвитку економіки Херсонської обласної державної адміністрації.

2. Процедура громадського обговорення:

З метою отримання та врахування пропозицій і зауважень громадськості Департаментом розвитку економіки Херсонської обласної державної адміністрації на офіційному вебсайті Херсонської обласної державної (військової) адміністрації в розділі «Консультації з громадськістю» було опубліковано повідомлення щодо проведення електронної консультації з громадськістю до проєкту актуалізованої Стратегії розвитку Херсонської області на період до 2027 року.

Інформаційне повідомлення розміщено і на офіційній сторінці Херсонської обласної державної (військової) адміністрації в мережі Facebook.

Відповідно до повідомлення строк здійснення процедури громадського обговорення становить 35 днів, спосіб участі громадськості – електронні консультації, шляхом надання зауважень і пропозицій до Департаменту розвитку економіки Херсонської обласної державної адміністрації на електронну за адресу dp-ekon@khoda.gov.ua.

3. Період проведення громадського обговорення:

25.06.2026 – 29.07.2026.

4. Результати проведеного громадського обговорення:

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
1	Управління містобудування	Розділ 1.14.	У третьому абзаці виключити слова «Великоолександрівська (3 з 34 населених пунктів нежилі, ще 1 – менше 50 осіб)».	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
	та архітектури ХОДА				
2	Управління містобудування та архітектури ХОДА	Розділ 1.14., підрозділ «Забезпеченість містобудівною документацією у 2021 році» у пункті 2	Замінити текст «У 28 тергромадах МБД доступна частково, що створює проблеми для використання цієї документації.» на «У 30 тергромадах МБД доступна частково, що створює проблеми для використання цієї документації.»	Враховано	
3	Управління містобудування та архітектури ХОДА	Розділ 1.14., підрозділ «Забезпеченість містобудівною документацією у 2025 році»	«Кількість деокупованих населених пунктів Херсонської області – 225, загальна кількість затверджених на деокупованій території генеральних планів населених пунктів до 1990 року – 66, з 1991 по 2010 рік – 25, з 2011 по 2020 роки – 46, після 2021 року – 9, в усіх територіальних громадах є селища та села, у яких визначена потреба перегляду їх генеральних планів і створення нових.» замінити на «Кількість деокупованих населених пунктів Херсонської області – 226, загальна кількість затверджених на деокупованій території генеральних планів населених пунктів до 1990 року – 64, з 1991 по 2010 рік – 9, з 2011 по 2020 роки – 58, після 2021 року – 5, в усіх територіальних громадах є селища та села, у яких визначена потреба перегляду їх генеральних планів і створення нових.»	Враховано	
4	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ «Трансформація житлово-комунальної інфраструктури» розділу 1.8. «Енергетична та житлово-комунальна інфраструктура»	Сфера управління відходами та очищення стічних вод: З початком бойових дій з'явився новий тип відходів - відходи руйнації. Наразі визначено 65 місць тимчасового їх зберігання на загальній площі понад 152 га. На цих майданчиках та у місцях утворення відходів вже накопичено 627,6 тис. тонн таких відходів, і їхня кількість збільшується. Також на деокупованій частині області ще з радянських часів накопичено 1436,8815 тонн заборонених та непридатних до використання у сільському господарстві хімічних засобів	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			захисту рослин, з яких 1434,9115 тонн – безхазяйні. Вони є небезпечними і потребують утилізації. Потреби: 1) Сортуння та часткова переробка накопичених відходів руйнації. 52) Утилізація 1434,9115 тонн заборонених та непридатних до використання у сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, власник яких відсутній. 3) Будівництво та реконструкція очисних споруд і мереж каналізації.		
5	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ «Інвестиційна інфраструктура та бізнес-клімат воєнного часу» розділу 1.9 «Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність»	До пріоритетів інвестування: Будівництво сміттєпереробного комплексу з технологією поглибленої переробки відходів. Пункт 8 викласти у такій редакції: «відновлення, модернізація та будівництво очисних споруд, систем водопостачання і водовідведення у населених пунктах».	Враховано	
6	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Таблиця 1.33 «Площа територій, що потребують обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів (за цільовим призначенням)» розділу 1.20.	В таблиці 1.33 «Площа територій, що потребують обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів (за цільовим призначенням)» розділу 1.20. «Цивільний захист і безпека населення» зазначено, що 611,99 га земель лісового фонду потребує обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів. Площа земель лісгосподарського призначення Херсонської області становить 177064 га, з них 24% (40891 га) земель розташовані на деокупованій території області та потребують гуманітарного розмінування.	Не враховано	У таблиці зазначені площі імовірно забруднених територій (ІЗТ), що мають чітке правове визначення та надані Департаментом з

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
		«Цивільний захист і безпека населення»	За інформацією Південного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства, станом на 05.05.2026 роботи з розмінування та виявлення вибухонебезпечних предметів у лісах державних лісгосподарських підприємств на деокупованій території проведено на площі 550 га. Отже, розмінування потребують ще 40 341 га. Загалом площа територій лісового фонду, що потребує обстеження складає – 17 214 га або 97% від загальної площі, яка потребує обстеження.		питань цивільного захисту та оборонної роботи ХОДА
7	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ 1.21.1. «Екологічна мережа» розділу 1.21 «Екологія»	Доповнити наступним текстом: Територією Херсонської області пролягають Прибережно-морський широтний природний коридор та Дніпровський довготний природний коридор, які забезпечують зв'язки між ключовими територіями та підтримують цілісність екомережі. Основною складовою структурних елементів екологічної мережі області є 84 території природно-заповідного фонду загальною площею 365 432,2841 га, в тому числі 16 об'єктів загальнодержавного і 68 об'єктів місцевого значення, що становить 10,99% площі області. Також складовою екомережі є 6 цінних для заповідання зарезервованих територій загальною площею 7 055 га. Важливим елементом екологічної мережі є водно-болотні угіддя, що охороняються згідно з Рамсарською конвенцією, і є середовищем існування комплексу рідкісних видів рослин і тварин, у тому числі місцями регулярного перебування та гніздування водоплавних птахів. В області повністю або частково зосереджено 7 водно-болотних угідь міжнародного значення: «Ягорлицька затока», «Тендрівська затока», «Східний Сиваш», «Центральний	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			Сиваш», «Каркінітська та Джарилгацька затоки», «Великий Чапельський під», «Дельта р. Дніпра». Не менш важливу складову екологічної мережі становлять і природоохоронні території Смарагдової мережі, що охороняються Бернською конвенцією, до яких включено види та оселища, що мають особливо високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом. Ще однією важливою складовою екологічної мережі є водні об'єкти, зокрема річки, морські прибережні зони акваторій Чорного й Азовського морів, водотоки Каховського водосховища, що мали велике значення як природні екологічні коридори для рослинного і тваринного світу. На сьогодні Каховське водосховище повністю осушене, у його ложах спостерігається заростання деревовидною рослинністю (верба і тополі), болотною і лучною рослинністю з осередками чагарників. Також в області функціонували канали, водотоки Інгулецької, Краснознам'янської, Каховської, Каланчацької та Чаплинської зрошувальних систем, Північно-Кримський канал. Антропогенний вплив на ці системи дуже сильний, проте з каналами пов'язане життя багатьох видів рослин, тварин, грибів і прокаріотів, їх пересування, міграція. Після закінчення бойових дій канали потребують відновлення.		
8	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ 1.21.2. «Смарагдова мережа» розділу 1.21 «Екологія»	Доповнити розділ наступним текстом: В області повністю або частково зосереджено 27 територій Смарагдової мережі.	Враховано	
9	Департамент захисту довкілля	Підрозділ 1.21.3. «Природно-	Потребує уточнення:	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	та природних ресурсів ХОДА	заповідний фонд» розділу 1.21 «Екологія»	Природно-заповідний фонд Херсонської області представлений 84 територіями та об'єктами загальною площею 365 432,2841 га, в тому числі 16 об'єктами загальнодержавного значення площею 334 780,4441 га і 66 об'єктами місцевого значення площею 30 651,84 га. Лише 4% (15 659,64 га) об'єктів ПЗФ розташовані на деокупованій частині території області. Вони потребують гуманітарного розмінування. У зоні бойових дій залишаються 55 територій та об'єктів ПЗФ загальною площею близько 349772,6441 га або 96% природно-заповідного фонду області. До мережі об'єктів природно-заповідного фонду області загальнодержавного значення входять: 2 біосферні заповідники – «Чорноморський» та «Асканія Нова» імені Ф.Е. Фальц Фейна (сумарна площа – 133313,4 га); 5 національних природних парків – «Азово-Сиваський», «Олешківські піски», «Джарилгацький», «Нижньодніпровський», «Кам'янська Січ» (сумарна площа – 166 692,7441 га); 8 заказників загальнодержавного значення – «Джарилгацький» (ботанічний), «Озеро Соляне» (гідрологічний), «Урочище Саги» (ланшафтний), «Станіславський» (ланшафтний), «Олександрівський» (ланшафтний), «Бакайський» (лісовий), «Березові колки» (лісовий), «Ягорлицький» (орнітологічний) (сумарна площа – 34607 га); 1 дендрологічний парк загальнодержавного значення – «Асканія-Нова» (площа – 167,3 га). До мережі об'єктів природно-заповідний фонду області місцевого значення входять: 5 ботанічних заказників – «Широка балка», «Софіївський», «Шаби», «Хрестова сага», «Інгулецький лиман» (сумарна площа – 410 га); 3 загальнозоологічних		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			заказники – «Корсунський», «Бакайський жолоб», «Асканійський» (сумарна площа – 22783 га); 22 ботанічні пам'ятки природи (сумарна площа – 6,6 га); 5 ландшафтних заказників – «Інгuleць», «Балка Великі Сірогози», «Боброве Озеро», «Каїрська балка», «Карадай» (сумарна площа – 3213,84 га); 2 орнітологічних заказники – «Думузла», «Острів Каланчак» (сумарна площа – 3141,9 га); 1 геологічна пам'ятка природи – «Федорівська печера» (площа – 0,5 га); 4 гідрологічні пам'ятки природи – «Козацьке джерело», «Джерело Шилової балки», «Білозерські джерела», «Частина озера Гопри» (сумарна площа – 5 га); 3 загальнозоологічні пам'ятки природи – «Понятівське поселення змій», «Микільське поселення змій», «Кринківське поселення бобрів» (сумарна площа – 14 га); 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (сумарна площа – 175 га); 10 заповідних урочищ (сумарна площа – 902 га).		
10	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ 1.21.5. «Екологічні наслідки бойових дій» розділу 1.21 «Екологія»	Оновити інформацію щодо шкоди, завданої довкіллю: Розмір шкоди, завданої довкіллю Херсонщини, вже перевищив трильйон гривень.	Враховано	
11	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Підрозділ 1.21.6. «Відходи, екологічна інфраструктура та очищення стоків»	Замість «Також визначено 64 місця тимчасового зберігання відходів від руйнувань» необхідно зазначити «Також визначено 65 місць тимчасового зберігання відходів від руйнувань».	Враховано	
12	Департамент захисту довкілля та природних ресурсів ХОДА	Пункт 7 підрозділу 2.2.2. «Стратегічні напрями розвитку та трансформації регіону»	Викласти у наступній редакції: «Трансформація системи управління відходами від захоронення до переробки, повторного використання і рециклінгу, запровадження системи роздільного збирання побутових відходів, сортування та переробка відходів руйнації, очищення території області від	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
			непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, власник яких не встановлений».		
13	Департамент соціального розвитку ХОДА	Стор. 126	У таблиці колонка «Будинок-інтернат» в Новокаховській громаді додати «1». У колонці «Тер. Центри соціального обслуговування» у Херсонській громаді завжди функціонувало 3 територіальних центри (при Корабельному, Суворовському та Дніпровському районі), в Чаплинській громаді «3» поміняти на «1».	Враховано	
14	Департамент реалізації гуманітарної політики ХОДА	Ст. 118, п. 1.16.3	Внести такі зміни: - абзац другий (друге речення) викласти в такій редакції: «Заклади мистецької освіти й надалі працюють: 11 мистецьких шкіл та Херсонський фаховий коледж культури і мистецтв здійснюють освітній процес, адаптуючи форми роботи до умов воєнного стану, забезпечуючи навчання понад 2,5 тис. учнів і студентів та зберігаючи високий рівень кадрового потенціалу педагогічних працівників.»; - абзац третій (перше речення) – «292 заклади культури пошкоджено внаслідок бойових дій та обстрілів.».	Враховано	
15	Управління освіти і науки ХОДА	Розділ 1.15.	Текст у розділі 1.15. викласти у наступній редакції: У 2021 році в Херсонській області налічувалося 853 заклади дошкільної та загальної середньої освіти, із них 469 ЗДО та 384 ЗЗСО. Окремо у області створено 13 інклюзивно-ресурсних центрів. Також у області функціонує 12 закладів вищої освіти (Херсон – 11 закладів, Нова Каховка – 1 заклад). Науково-дослідні інститути – це не заклади вищої освіти, і в Асканіє-	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			Нова такий не єдиний. Ще є Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства НААН України й Дослідна станція баштанництва Академії аграрних наук України та 40 заклади довищої освіти (якщо це мова про фахову передвищу й професійну), які розміщені у 13 територіальних громадах (Бериславська, Великопетиська, Високопільська, Генічеська, Іванівська, Каховська, Новокаховська, Новоолександрівська, Новорайська, Олешківська, Скадовська, Херсонська, Чаплинська). Найбільшим освітнім центром області до повномасштабного вторгнення РФ в область було місто Херсон. Тут було розміщено 87 ДНЗ, 64 ЗЗСО, 28 закладів професійно-технічної та фахової передвищої освіти, 11 вищих навчальних закладів. У школах міста Херсон навчалося більше 35 тис. учнів (31% учнів області) та працювало близько 2,8 тис. педагогів (24% педагогів, які працюють в області). Середня наповненість класів у місті була найвищою в області - 25 учнів, навантаження на одного вчителя складало майже 12 учнів. Значними центрами освіти в області також були Генічеська, Каховська, Новокаховська та Скадовська територіальні громади. У сукупності у цих громадах було розміщено 77 ДНЗ, 64 ЗЗСО, 6 ПТУ та 1 ВНЗ. У школах цих громад навчалося більше 22 тис. учнів (20% учнів області) та працювало більше 2 тис. вчителів (17,6% педагогів, які працюють в області).		
16	Управління освіти і науки ХОДА	Розділ 1.15., підрозділ «Стан системи освіти після повномасштабного вторгнення російської	Речення викласти у наступній редакції: «У дошкільній індекс наповнюваності на 100 місць зменшився із 93,4 (2021) до 71 (2025) через вимушене переміщення, пошкодження та безпекові обмеження; при цьому 374 ЗДО перебувають у простій або призупинили роботу».	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
		федерації у 2022 році»			
17	Департамент розвитку територій ХОДА	Розділ 1.1.	Абзац другий доповнити: «Як і фізико-географічне положення, суспільно-географічне положення Херсонської області є дуже вигідним як за основними складовими так і у їх сукупності, за винятком геополітичного»	Враховано	
18		Розділ 1.8.	Підрозділ «Енергетична інфраструктура в умовах воєнного часу» викласти у наступній редакції: «Електромережева інфраструктура Херсонської області зазнала масштабних руйнувань унаслідок бойових дій та систематичних обстрілів інфраструктури, що проявляється у пошкодженні значних обсягів магістральних та розподільчих мереж різних рівнів напруги, а також критичних об'єктів – підстанцій і трансформаторних пунктів. Руйнування охоплюють усі рівні енергосистеми, що свідчить не про локальні пошкодження, а про системний характер деградації. Особливо критичним є стан високовольтних ліній та підстанцій, від яких залежить стабільність передачі електроенергії в регіоні. За попередніми оцінками пошкоджено або виведено з ладу: • 5 підстанцій 150 кВ; • 39 підстанцій 35 кВ; • 1098 трансформаторних підстанцій (ТП-10/0,4 кВ).»	Враховано	
19	Управління інформаційних технологій ХОДА	Стор.94	Речення «Станом на 10.12.2025 за даними Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій, згідно з білінгом мобільних операторів України, загальна кількість користувачів мобільного зв'язку у Херсонській області – 175 288, з них у м. Херсон – 117 828», викласти у наступній редакції:	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
			«Станом на 16.06.2026 за даними Національного центру оперативно- технічного управління мережами телекомунікацій, згідно з білінгом мобільних операторів України, загальна кількість користувачів мобільного зв'язку у Херсонській області – 165 994, з них у м. Херсон – 109 555.»		
20	Управління інформаційних технологій ХОДА	Стор.95	Речення «Наразі 82 пункти незламності підключено до фіксованого Інтернет доступу за пасивною технологією xPON та забезпечені терміналами Starlink як резервний канал зв'язку на випадок блекауту», викласти у наступній редакції: «Наразі 89 пункти незламності підключено до фіксованого Інтернет доступу за пасивною технологією xPON та забезпечені терміналами Starlink як резервний канал зв'язку на випадок блекауту.»	Враховано	
21	Управління інформаційних технологій ХОДА	Стор.95	Речення «35 закладів охорони здоров'я, які наразі забезпечують надання медичної допомоги населенню області, підключено до мережі Інтернет, з яких 32 – до оптоволоконного інтернету. Окрім цього, до мережі Інтернет зі швидкістю не менше 100 Мбіт/с підключено 26 закладів», викласти у наступній редакції: «30 закладів охорони здоров'я, які наразі забезпечують надання медичної допомоги населенню області, підключено до мережі Інтернет, з яких 28 – до оптоволоконного інтернету. Окрім цього, до мережі Інтернет зі швидкістю не менше 100 Мбіт/с підключено 24 заклади».	Враховано	
22	Управління інформаційних технологій ХОДА	Стор.96	Речення «Усі вони забезпечені інтернет-доступом, системами кіберзахисту, VPN каналами та цифровими сервісами е-демократії (e-DEM, «СВОІ», мобільні ЦНАПи, Wi Fi зони)», викласти у наступній редакції «Усі вони забезпечені інтернет-доступом, системами кіберзахисту, VPN каналами, Wi-Fi зонами та цифровими сервісами е-демократії (вебсайт ЦНАП,	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			запис до електронної черги, мобільна валіза на платформі «СВОЇ», мобільні ЦНАПи»).		
23	Департамент з питань цивільного захисту та оборонної роботи ХОДА	Розділ 1.20. «Цивільний захист і безпека населення»	Другий абзац розділу 1.20. «Цивільний захист і безпека населення» та викласти його у наступній редакції: «Одним із ключових аспектів залишається відновлення фонду захисних споруд. Згідно даних інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційна система «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту», на деокупованій частині території Херсонської області у фонді захисних споруд обліковується 1097 об'єктів цивільного захисту, з яких для укриття населення можливо використовувати 811 споруд, що забезпечують укриття для близько 71% населення регіону. Важливо, що під час правового режиму воєнного стану фонд захисних споруд цивільного захисту було збільшено на 863 додаткових укриттів, а 299 захисну споруду відремонтовано та приведено у стан готовності (з них 52 категорійних сховищ/ ПРУ та 247 найпростіших укриттів). Крім того, триває реалізація проєктів нового будівництва 14 захисних споруд цивільного захисту, фінансування яких забезпечується за рахунок державного бюджету».	Враховано	
24	Головне управління статистики у Херсонській області	Розділ 1.4.	Речення «Низький рівень валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу населення (у 2017 році склав 45186 грн, що суттєво відставало від середнього по Україні) відображав обмежену продуктивність економіки та недостатній рівень доданої вартості, створюваної в регіоні. Це також свідчило про слабкість інвестиційної бази, інноваційного розвитку та переробної промисловості», викласти у наступній редакції: «Низький рівень валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу населення (у 2017 році склав	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
			45486 грн, що суттєво відставало від середнього по Україні) відображав обмежену продуктивність економіки та недостатній рівень доданої вартості, створюваної в регіоні. Це також свідчило про слабкість інвестиційної бази, інноваційного розвитку та переробної промисловості»		
25	Головне управління статистики у Херсонській області	Розділ 1.4.	Речення «Проблеми: Критичне падіння промислового виробництва. Обсяг реалізованої продукції скоротився з 40,4 млрд грн у 2021 році до 4,8 млрд грн у 2024 році. Найбільше постраждала харчова промисловість (падіння у 67 разів) через втрату сировинної бази та потужностей», викласти у наступній редакції «Проблеми: Критичне падіння промислового виробництва. Обсяг реалізованої продукції скоротився з 40,4 млрд грн у 2021 році до 5,2 млрд грн у 2024 році. Найбільше постраждала харчова промисловість (падіння у 67 разів) через втрату сировинної бази та потужностей»	Враховано	
26	Головне управління статистики у Херсонській області	Розділ 1.6.	Останній абзац розділу доповнити: «Це дозволило у 2025 році забезпечити досягнення показника індексу промислової продукції на рівні 101,8%. При цьому обсяг реалізованої промислової продукції за 2025 рік склав 4,2 млрд грн, що на 16,7% більше, ніж за 2024 рік.»	Враховано	
27	Головне управління статистики у Херсонській області	Розділ 1.9.	Перед таблицею 1.19. додати речення: «Динаміка обсягів виробленої будівельної продукції в Херсонській області також демонструє глибокий спад галузі у 2022 р. із подальшими нестійкими ознаками відновлення у 2023–2025 рр. та суттєвою зміною її структури»	Враховано	
28	Головне управління	Розділ 1.9.	Останній абзац розділу (перед загальними висновками викласти у такій редакції: «Якщо у 2021 році структура була відносно	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
	статистики у Херсонській області		збалансованою (нове будівництво – 42,4%, ремонт – 38,4%, реконструкція – 19,2%), то вже у 2022 році відбувається суттєве зростання частки реконструкції та технічного переоснащення (до 54,5%) при одночасному скороченні нового будівництва майже вдвічі. У 2023 році ця тенденція посилюється до домінуючого рівня (74,8%), що фактично свідчить про переорієнтацію будівельного сектору на ліквідацію наслідків руйнувань і відновлення пошкоджених об'єктів. Дані за 2024 рік підтверджують часткове повернення ролі ремонтних робіт (34,9%), що також відповідає логіці відбудови, але без відновлення повноцінного нового будівництва. Таким чином, галузь функціонує у режимі реактивної відбудови, коли інвестиційна складова розвитку (нове будівництво) заміщується роботами з відновлення, що обмежує довгостроковий розвиток і свідчить про збереження кризового характеру будівельної активності».		
29	Благодійна організація «Фонд громади міста Херсон «Захист»	До Стратегії загалом	Для врахування в роботі та використання у процесі розробки управлінських рішень надано рекомендації "План дій зі стійкості та відновлення Херсонської громади". Документ містить конкретні пропозиції для центральних органів влади, Херсонської обласної та Херсонської міської військових адміністрацій, організацій громадянського суспільства, донорів та інших стейкхолдерів, які мають вплив на ситуацію у Херсонській міській територіальній громаді.	Враховано частково	"План дій зі стійкості та відновлення Херсонської громади" складається із глибинних інтерв'ю матеріали яких були використані при виконанні соціологічних

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
					досліджень (Додаток D)
30	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 23 (п. Рослинність)	Антропогенні природні рослинні угруповання представлені: агрофітоценозами на місці різнотравно-типчаково-ковилових степів та остепнених луків степових подів 18599,56 км ² , що становить 65,35% від загальної площі території області; полезахисними лісосмугами з робінією псевдоакацією, дубом звичайним, ясенем пенсильванським, кленами ясенolistим і гостролистим та ін. доповнити: ...маслинка вузьколиста, аморфа кушова, гледичія звичайна.	Враховано	
31	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 62 (п. 1.7.)	Перший абзац доповнити: Сформована до 2022 року структура агропромислового комплексу Херсонської області характеризувалася високим рівнем розвитку фермерського сектору, який забезпечував понад дві третини всіх сільськогосподарських товаровиробників регіону. Поєднання діяльності великих аграрних підприємств, фермерських господарств, науково-дослідних установ та закладів освіти створювало передумови для впровадження сучасних технологій виробництва, розвитку насінництва, селекції та ефективного використання природно-ресурсного потенціалу області. Другий абзац доповнити: Важливою особливістю аграрного сектору Херсонщини була інтеграція великих агрохолдингів із місцевими виробниками, що сприяло розвитку сучасної виробничої інфраструктури, впровадженню інноваційних технологій, залученню інвестицій та розширенню експортного потенціалу регіону. Значна частина підприємств застосовувала технології точного землеробства, сучасні системи зрошення,	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			цифровий моніторинг посівів та елементи ресурсозберігаючого виробництва. Третій абзац доповнити: Висока частка орних земель свідчила про надзвичайно інтенсивне сільськогосподарське освоєння території області. Водночас ефективність землеробства значною мірою залежала від функціонування зрошувальних систем, насамперед Каховської магістральної мережі, яка забезпечувала стабільне виробництво сільськогосподарської продукції навіть в умовах недостатнього природного зволоження. Саме завдяки зрошенню Херсонська область була одним із провідних регіонів України з виробництва овочевої, баштанної та плодовоовочевої продукції. Четвертий абзац доповнити: Окрім виробництва зернових та олійних культур, Херсонська область традиційно займала провідні позиції в Україні за обсягами вирощування овочів відкритого ґрунту, баштанних культур, рису та насіннєвого матеріалу. Завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам і наявності зрошення регіон забезпечував значну частку загальнодержавного виробництва томатів, цибулі, кавунів, динь та інших овочевих культур, що формувало важливу складову продовольчої безпеки держави.		
32	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії	Сторінка 63 (п. 1.7.)	Перший абзац доповнити висновком: Комплексний розвиток рослинництва і тваринництва забезпечував ефективне використання земельних ресурсів, кормової бази та виробничої інфраструктури регіону. Така спеціалізація сприяла формуванню завершених виробничих циклів, створенню доданої вартості в агропромисловому комплексі та підтримувала високий рівень зайнятості населення у сільській місцевості. До початку повномасштабної війни аграрний сектор	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Аграрних Наук України		Херсонської області залишався одним із ключових центрів виробництва сільськогосподарської продукції України, забезпечуючи внутрішній ринок і вагому частку аграрного експорту країни.		
33	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 63 (п. Стан сільського господарства після повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році)	Перший абзац доповнити: Поряд зі скороченням обсягів виробництва відбулося суттєве зниження рівня економічної стійкості аграрних підприємств. Значна частина товаровиробників втратила доступ до виробничих ресурсів, обігового капіталу, сучасної техніки та ринків збуту, що призвело до зменшення інвестиційної активності, скорочення кількості робочих місць та зростання фінансових ризиків у сільському господарстві. Унаслідок цього процес відновлення аграрного виробництва має нерівномірний характер і значною мірою залежить від безпекової ситуації та масштабів державної й міжнародної підтримки. Третій абзац доповнити: Руйнування об'єктів аграрної інфраструктури супроводжується порушенням технологічних і логістичних ланцюгів виробництва, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції. Втрата елеваторних потужностей, складських приміщень, систем енергозабезпечення та транспортної інфраструктури суттєво обмежує можливості ефективного функціонування аграрного сектору навіть на територіях, де активні бойові дії вже не ведуться. Це зумовлює необхідність комплексного відновлення не лише виробничих потужностей, а й усієї інфраструктури агропромислового комплексу.	Враховано	
34	Інститут кліматично орієнтованого	Сторінка 64 (п. Стан сільського господарства після	Перший абзац доповнити: Попри позитивну динаміку повернення частини земель до господарського використання, відновлення агропромислового комплексу області відбувається		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році)	в умовах високої кліматичної та воєнної невизначеності. Особливо гостро постає проблема відновлення зрошуваного землеробства, яке історично визначало спеціалізацію регіону та забезпечувало виробництво високорентабельної продукції. За відсутності гарантованого водозабезпечення суттєво знижується продуктивність агроєкосистем, погіршується економічна ефективність сільськогосподарського виробництва та звужуються перспективи відновлення експортного потенціалу Херсонської області. З огляду на масштаби завданих збитків, відновлення агропромислового комплексу Херсонської області має здійснюватися на засадах комплексної післявоєнної модернізації, що передбачає гуманітарне розмінування земель, реконструкцію меліоративних систем, відновлення аграрної інфраструктури, розвиток кліматично орієнтованих систем землеробства та впровадження сучасних водоощадних технологій. Лише поєднання державної політики, міжнародної технічної допомоги, наукового супроводу та інвестицій у відновлення виробничого потенціалу дозволить забезпечити сталий розвиток аграрного сектору Херсонщини та відновити його стратегічне значення у забезпеченні продовольчої безпеки України.		
35	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії	Сторінка 64 (п. Потреби)	Доповнити: •Відновлення меліоративної інфраструктури. Реконструкція насосних станцій, магістральних і внутрішньогосподарських каналів, гідротехнічних споруд та впровадження сучасних водоощадних технологій поливу для забезпечення сталого функціонування зрошуваного землеробства.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Аграрних Наук України		• Відновлення виробничої інфраструктури агропромислового комплексу. Реконструкція зерносховищ, овочесховищ, логістичних центрів, об'єктів енергозабезпечення, транспортної інфраструктури та матеріально-технічної бази аграрних підприємств. • Відродження тваринництва. Створення економічних стимулів для реконструкції тваринницьких комплексів, відновлення племінного поголів'я, розвитку кормової бази та підтримки виробництва продукції тваринництва як важливої складової диверсифікації аграрного виробництва. • Відновлення родючості ґрунтів. Проведення комплексного агрохімічного та еколого-токсикологічного обстеження земель, реалізація заходів із рекультивації пошкоджених територій, відновлення родючості ґрунтів та запобігання процесам їх деградації. • Науковий супровід післявоєнного відновлення. Запровадження кліматично орієнтованих систем землеробства, адаптивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, цифрових інструментів управління агровиробництвом та сучасних систем моніторингу земельних ресурсів. • Залучення міжнародної технічної допомоги та інвестицій. Розширення міжнародних програм фінансування, підтримка реалізації інвестиційних проєктів із відновлення аграрної інфраструктури, розвитку зрошення та модернізації виробничих потужностей. • Підвищення кадрового потенціалу аграрного сектору. Створення умов для повернення кваліфікованих працівників, підготовки та перепідготовки фахівців, розвитку дорадництва і		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			поширення сучасних знань щодо ведення кліматично стійкого сільського господарства.		
36	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 65 (п. Проблеми)	Доповнити: • Обмежений доступ до водних ресурсів та дефіцит якісної поливної води. Руйнування водогосподарської інфраструктури та припинення функціонування Каховського водосховища унеможливають стабільне забезпечення агровиробників водою для зрошення, що істотно обмежує вирощування високорентабельних культур і знижує продуктивність сільськогосподарських угідь. • Погіршення стану ґрунтового покриву. Внаслідок бойових дій, вибухів боєприпасів, забруднення територій вибухонебезпечними предметами та припинення функціонування меліоративних систем посилюються процеси деградації ґрунтів, знижується їх родючість, підвищуються ризики розвитку водної та вітрової ерозії, дефляції й вторинного засолення земель. • Низька інвестиційна привабливість регіону. Високі воєнні ризики, невизначеність щодо безпекової ситуації, значні капітальні витрати на відновлення виробництва та обмежений доступ до кредитних ресурсів стримують залучення приватних інвестицій у розвиток агропромислового комплексу. • Порушення виробничо-збутових ланцюгів. Руйнування коопераційних зв'язків між виробниками, переробними підприємствами, логістичними операторами та торговельними мережами ускладнює реалізацію сільськогосподарської продукції, знижує її конкурентоспроможність і призводить до додаткових економічних втрат.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			• Недостатній рівень технічного забезпечення аграрних підприємств. Значні втрати сільськогосподарської техніки, обладнання та машинно-тракторного парку, а також обмежені можливості їх оновлення негативно впливають на своєчасність і якість виконання технологічних операцій. • Посилення впливу кліматичних змін. Зростання частоти та інтенсивності посух, хвиль спеки, дефіциту атмосферних опадів і екстремальних погодних явищ за відсутності ефективного зрошення суттєво підвищує ризики нестабільності врожаїв та знижує адаптивний потенціал аграрного виробництва.		
37	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 65 (п. Тенденції)	Доповнити: • Поступове відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях. Завдяки проведенню гуманітарного розмінування та відновленню доступу до земель сільськогосподарські товаровиробники поступово повертають до обробітку придатні угіддя, що сприяє нарощуванню обсягів виробництва. • Трансформація технологічних систем землеробства. Спостерігається активне впровадження ресурсозберігаючих технологій, мінімального та нульового обробітку ґрунту, оптимізації структури сівозмін і використання адаптованих до посушливих умов сортів і гібридів сільськогосподарських культур. • Переорієнтація на менш водомісткі культури. Внаслідок втрати зрошення аграрні підприємства скорочують площі під овочевими, рисом та іншими культурами, що потребують інтенсивного поливу, збільшуючи частку зернових, зернобобових, олійних і технічних культур із нижчими потребами у воді.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			• Посилення ролі малих і середніх господарств. Відновлення аграрного виробництва дедалі більше забезпечується фермерськими господарствами та особистими селянськими господарствами, які швидше адаптуються до змін безпекових та економічних умов. • Зростання ролі державної та міжнародної підтримки. Відновлення виробництва дедалі більше залежить від реалізації програм грантового фінансування, пільгового кредитування, міжнародної технічної допомоги та компенсаційних механізмів для аграрних товаровиробників. • Цифровізація агровиробництва. Поширюється використання технологій дистанційного моніторингу земель, супутникових даних, безпілотних літальних апаратів та геоінформаційних систем для оцінювання стану посівів, планування польових робіт і управління виробничими процесами в умовах обмеженого доступу до окремих територій. • Підвищення кліматичної орієнтованості аграрного виробництва. Виробники дедалі активніше впроваджують адаптивні системи землеробства, спрямовані на збереження вологи, підвищення стійкості агроєкосистем до посух і мінімізацію ризиків, пов'язаних зі зміною клімату та дефіцитом водних ресурсів.		
38	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії	Сторінка 65 (п. Ендогенний потенціал)	Доповнити: • Вигідне географічне положення. Розташування області на перетині міжнародних транспортних коридорів та близькість до чорноморських портів створюють передумови для відновлення логістичних маршрутів, розвитку експорту сільськогосподарської продукції та інтеграції у міжнародні агропродовольчі ринки після нормалізації безпекової ситуації.		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Аграрних Наук України		• Потенціал відновлення зрошуваного землеробства. Збережена частина меліоративної інфраструктури, наявність досвіду експлуатації великих зрошувальних систем і можливість впровадження локальних та водоощадних технологій поливу створюють основу для формування нової моделі управління водними ресурсами. • Розвинений фермерський сектор. Значна кількість фермерських господарств, які традиційно становили основу аграрного виробництва області, забезпечує високий адаптаційний потенціал регіону, сприяє швидшому відновленню виробництва та диверсифікації сільськогосподарської діяльності. • Потенціал розвитку кліматично орієнтованого землеробства. Природно-кліматичні умови регіону створюють можливості для впровадження адаптивних систем землеробства, ресурсозберігаючих технологій, точного землеробства та інноваційних методів управління агроландшафтами в умовах посилення кліматичних змін. • Високий потенціал розвитку відновлюваної енергетики. Значні ресурси сонячної та вітрової енергії, а також наявність сільськогосподарської біомаси створюють передумови для розвитку біоенергетики, автономного енергозабезпечення аграрних підприємств і зниження їх енергетичної залежності. • Потенціал міжнародного партнерства. Стратегічне значення відновлення аграрного сектору Херсонської області забезпечує високий рівень зацікавленості міжнародних фінансових організацій, донорських програм та іноземних інвесторів у реалізації проєктів із реконструкції меліоративних систем,		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			модернізації виробництва та впровадження інноваційних технологій. • Селекційний і насінницький потенціал. Наявність наукових установ, дослідних господарств і багаторічного досвіду селекційної роботи створює умови для розроблення та впровадження нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, адаптованих до посушливих умов південного Степу та сучасних кліматичних викликів.		
39	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 98 (1.13. Сфера досліджень та інновацій)	Перший абзац доповнити: Характерною особливістю інноваційної системи області була її тісна орієнтація на потреби агропромислового комплексу, що відповідало галузевій спеціалізації регіону. Наукові установи забезпечували розроблення та впровадження нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, удосконалення технологій вирощування, розвитку зрошуваного землеробства, систем захисту рослин і раціонального використання природних ресурсів. Така спеціалізація створювала передумови для ефективного трансферу технологій між науковою сферою та аграрним виробництвом. Другий абзац доповнити: Важливим чинником розвитку інноваційної діяльності було поєднання аграрного виробництва з переробною промисловістю, машинобудуванням та транспортно-логістичним комплексом. Така міжгалузева взаємодія сприяла формуванню регіональних ланцюгів створення доданої вартості, підвищенню конкурентоспроможності продукції та створювала основу для розвитку смарт-спеціалізації області. Третій абзац доповнити: Водночас подальший розвиток інноваційної екосистеми потребував активізації співпраці між	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			науковими установами, закладами вищої освіти, органами державної влади та бізнесом, розширення участі підприємств у міжнародних науково-технічних програмах і залучення інвестицій у комерціалізацію результатів досліджень. До початку повномасштабної війни Херсонська область мала сформовані передумови для розвитку інноваційної економіки, однак реалізація цього потенціалу вимагала посилення інституційної підтримки, модернізації виробничої бази та розширення доступу до сучасних технологій і фінансових ресурсів.		
40	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 98 (п. Трансформації воєнного часу)	Перший абзац доповнити: Попри релокацію окремих закладів освіти та наукових установ, їх кадровий і науковий потенціал значною мірою був збережений завдяки переходу на дистанційні форми роботи, розвитку міжрегіональної співпраці та участі у міжнародних науково-дослідних проєктах. Це дозволило продовжити виконання наукових досліджень, підготовку висококваліфікованих кадрів та розроблення інноваційних рішень, спрямованих на післявоєнне відновлення економіки регіону. Другий абзац доповнити: Водночас трансформація інноваційної системи супроводжується зміщенням пріоритетів від створення нових промислових продуктів до розроблення технологій післявоєнного відновлення територій, забезпечення продовольчої безпеки, відновлення меліоративних систем, цифровізації аграрного виробництва та адаптації господарської діяльності до воєнних і кліматичних викликів. Саме ці напрями сьогодні формують основу нової регіональної інноваційної політики.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
41	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 99 (п. Ключові напрямки інноваційного розвитку)	доповнити: 7. Кліматично орієнтоване сільське господарство – впровадження адаптивних систем землеробства, посухостійких сортів і гібридів сільськогосподарських культур, технологій збереження ґрунтової вологи, мінімального та нульового обробітку ґрунту, що сприятиме підвищенню стійкості агровиробництва до змін клімату та дефіциту водних ресурсів. 8. Розвиток селекції та насінництва – створення і впровадження нових сортів та гібридів сільськогосподарських культур, адаптованих до посушливих умов південного Степу України, розвиток сучасних насінницьких центрів та розширення виробництва високоякісного насіннєвого матеріалу. 9. Біоенергетика та циркулярна економіка – виробництво біогазу, твердого біопалива та інших видів біоенергії із сільськогосподарської біомаси, використання відходів агропромислового виробництва для отримання енергії та органічних добрив, що сприятиме підвищенню енергетичної незалежності аграрного сектору. 10. Відновлення родючості та моніторинг земельних ресурсів – проведення комплексного агрохімічного й еколого-токсикологічного обстеження ґрунтів, впровадження геоінформаційних систем моніторингу стану земель, технологій рекультивациі та відновлення деградованих і пошкоджених унаслідок бойових дій територій. 11. Науково-інноваційні кластери та трансфер технологій – формування регіональної інноваційної екосистеми шляхом розвитку партнерства між науковими установами, закладами вищої освіти, аграрним бізнесом і органами влади, створення	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			центрів трансферу технологій, демонстраційних полігонів та інноваційних агрохабів. 12. Розвиток людського капіталу та цифрових компетентностей – підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації фахівців для агропромислового комплексу, розвиток дорадництва, впровадження сучасних освітніх програм із цифрового, кліматично орієнтованого та інноваційного землеробства. 13. Інтеграція до європейського інноваційного простору – активізація участі наукових установ, закладів освіти та підприємств області у міжнародних дослідницьких програмах, грантових проєктах і технологічних платформах Європейського Союзу, що сприятиме залученню інвестицій, сучасних технологій та прискоренню післявоєнної модернізації регіону.		
42	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 100 (п. Виклики розвитку)	доповнити: 5. Наслідки руйнування Каховської ГЕС та дефіцит водних ресурсів – втрата функціонування найбільшої в Україні зрошувальної системи істотно обмежує можливості ведення високопродуктивного землеробства, знижує урожайність культур та потребує створення нової моделі водозабезпечення аграрного виробництва. 6. Посилення впливу кліматичних змін – зростання частоти посух, хвиль спеки, дефіциту атмосферних опадів та інших екстремальних погодних явищ підвищує ризики нестабільності сільськогосподарського виробництва, що потребує широкого впровадження кліматично орієнтованих технологій. 7. Деградація ґрунтів та екологічні наслідки бойових дій – забруднення земель вибухонебезпечними предметами, пошкодження ґрунтового покриву, порушення гідрологічного режиму та розвиток процесів ерозії, засолення і деґуміфікації	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			знижують продуктивність агроландшафтів та потребують реалізації комплексних заходів із відновлення родючості. 8. Низький рівень інноваційної активності та технологічної модернізації – руйнування виробничої бази, скорочення фінансування досліджень і розробок, обмежені можливості комерціалізації наукових результатів та впровадження сучасних технологій стримують формування конкурентоспроможної економіки регіону. 9. Втрата виробничо-логістичних ланцюгів та експортного потенціалу – порушення традиційних каналів постачання сировини і збуту продукції, обмеження роботи морських портів та транспортної інфраструктури знижують конкурентоспроможність регіональних виробників і потребують формування нових логістичних маршрутів. 10. Недостатня інтеграція науки, освіти та бізнесу – обмежена взаємодія між науковими установами, закладами вищої освіти, органами влади та підприємствами стримує трансфер технологій, впровадження інновацій та розвиток високотехнологічних секторів економіки. 11. Необхідність адаптації до вимог європейської інтеграції – відновлення економіки області потребує прискореного впровадження європейських стандартів якості та безпечності продукції, цифровізації виробничих процесів, екологізації агровиробництва та розвитку принципів циркулярної економіки, що вимагатиме значних інвестицій і системної державної підтримки.		
43	Інститут кліматично орієнтованого	Сторінка 100 (п. Потенціал і перспективи)	Перший абзац доповнити: Перспективність регіону визначається також вигідним географічним положенням, високою забезпеченістю сільськогосподарськими угіддями,	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України		значним потенціалом розвитку зрошуваного землеробства після відновлення водогосподарської інфраструктури та наявністю багаторічного досвіду виробництва високорентабельної сільськогосподарської продукції. Це створює передумови для формування сучасної моделі агропромислового розвитку, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю та інтеграцію у європейські агропродовольчі ланцюги. Другий абзац доповнити: Пріоритетного значення набуває формування регіональної інноваційної екосистеми, що поєднуватиме наукові установи, заклади вищої освіти, аграрний бізнес, органи державної влади та міжнародних партнерів. Така модель співпраці сприятиме прискоренню трансферу технологій, залученню інвестицій, розвитку інноваційного підприємництва та впровадженню сучасних цифрових рішень у виробничі процеси. Третій абзац доповнити: Особливого значення набувають дослідження, спрямовані на створення кліматично орієнтованих систем землеробства, відновлення родючості ґрунтів, розроблення посухостійких сортів і гібридів, удосконалення технологій водозбереження та підвищення ефективності використання природних ресурсів. Саме ці напрями наукових досліджень формуватимуть основу довгострокової адаптації аграрного сектору Херсонської області до сучасних кліматичних і воєнних викликів.		
44	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства	Сторінка 100 п. Основні напрямки R&D в агропромисловому комплексі)	доповнити: 6. Кліматично орієнтовані системи землеробства – розроблення адаптивних технологій вирощування сільськогосподарських культур в умовах зміни клімату, оптимізація структури сівозмін, впровадження технологій мінімального та нульового	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Національної Академії Аграрних Наук України		обробітку ґрунту, а також систем збереження ґрунтової вологи та підвищення стійкості агроєкосистем. 7. Відновлення та управління водними ресурсами – розроблення інноваційних систем зрошення, технологій повторного використання води, автоматизованого управління поливом, моніторингу якості водних ресурсів та моделей інтегрованого управління водокористуванням в умовах дефіциту води. 8. Відновлення родючості ґрунтів і агроєкологія – дослідження процесів деградації ґрунтів, розроблення технологій рекультивації земель, біологізації землеробства, відновлення вмісту органічної речовини та впровадження систем комплексного моніторингу стану ґрунтового покриву. 9. Біотехнології та мікробіологічні препарати – створення нових біопрепаратів для живлення і захисту рослин, біостимуляторів росту, мікробних консорціумів та біотехнологічних рішень для підвищення продуктивності сільськогосподарських культур і зменшення використання хімічних засобів. 10. Біоенергетика та циркулярна біоекономіка – розроблення технологій виробництва біогазу, біометану, біодобрив та інших продуктів із відходів агропромислового виробництва, що сприятиме підвищенню ресурсоефективності та енергетичної незалежності аграрного сектору. 11. Роботизація та автоматизація аграрного виробництва – створення автономних роботизованих систем для виконання польових операцій, автоматизованого моніторингу посівів, точного внесення добрив і засобів захисту рослин, що дозволить компенсувати дефіцит трудових ресурсів та підвищити продуктивність виробництва.		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			12. Геоінформаційні системи та дистанційний моніторинг – розроблення цифрових платформ для інтегрованого моніторингу земельних ресурсів із використанням супутникових даних, безпілотних літальних апаратів, геоінформаційних технологій та елементів штучного інтелекту для оцінювання стану посівів, прогнозування врожайності та управління ризиками. 13. Економіка інновацій та трансфер технологій – розроблення механізмів комерціалізації результатів наукових досліджень, моделей взаємодії науки, бізнесу і держави, інструментів залучення інвестицій та розвитку інноваційного підприємництва в агропромисловому комплексі. 14. Післявоєнне відновлення агроландшафтів – наукове обґрунтування технологій відновлення сільськогосподарських земель, пошкоджених унаслідок бойових дій, оцінювання екологічних ризиків, рекультивація територій та формування стійких моделей ведення агровиробництва в умовах післявоєнної трансформації.		
45	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 101 (п. Загальні висновки до розділу)	Доповнити: Водночас післявоєнне відновлення інноваційної системи Херсонської області має базуватися не лише на відновленні довоєнного науково-технологічного потенціалу, а й на формуванні нової моделі регіонального розвитку, орієнтованої на цифровізацію, кліматичну адаптацію, ресурсоефективність та інтеграцію до європейського дослідницького простору. Особливого значення набуває розвиток партнерства між науковими установами, закладами вищої освіти, бізнесом, органами державної влади та міжнародними організаціями, що	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			забезпечить прискорення трансферу технологій і впровадження інновацій у виробництво. Першочерговими завданнями є створення сучасної регіональної інноваційної екосистеми, розвиток центрів трансферу технологій, підтримка стартапів і малих інноваційних підприємств, розширення участі у міжнародних дослідницьких програмах та залучення грантового фінансування для реалізації проєктів післявоєнного відновлення. Водночас ключовим напрямом має стати впровадження результатів наукових досліджень у сферах кліматично орієнтованого землеробства, цифрових технологій, біоекономіки, водозбереження та відновлення деградованих земель. У довгостроковій перспективі саме інноваційний розвиток має стати одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності економіки Херсонської області, формування нових високотехнологічних секторів виробництва, збільшення частки продукції з високою доданою вартістю та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону. Реалізація цього потенціалу сприятиме зміцненню продовольчої безпеки України, розвитку експортоорієнтованого агропромислового комплексу та інтеграції регіону до європейського інноваційного простору.		
46	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії	Сторінка 101 (Потреби)	Доповнити: Розвиток регіональної інноваційної екосистеми – створення центрів трансферу технологій, інноваційних хабів, бізнес-інкубаторів та акселераційних програм для підтримки стартапів, малих інноваційних підприємств і комерціалізації результатів наукових досліджень.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Аграрних Наук України		• Цифровізація науково-дослідної діяльності – розвиток цифрової дослідницької інфраструктури, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних платформ, геоінформаційних систем, технологій штучного інтелекту та відкритих баз даних для підтримки наукових досліджень і прийняття управлінських рішень. • Розширення міжнародного науково-технічного співробітництва – активізація участі закладів вищої освіти, наукових установ та підприємств у міжнародних дослідницьких програмах, консорціумах і грантових проєктах Європейського Союзу та інших міжнародних організацій. • Підготовка та розвиток людського капіталу – підтримка програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації наукових працівників, інженерів і фахівців інноваційної сфери, стимулювання повернення висококваліфікованих кадрів до регіону та залучення молодих дослідників. • Підтримка цифрової трансформації агропромислового комплексу – стимулювання впровадження технологій точного землеробства, дистанційного моніторингу, автоматизованих систем управління виробництвом, цифрових платформ управління агробізнесом та інших рішень AgTech. • Розвиток дослідної та випробувальної інфраструктури – модернізація лабораторій, дослідних полігонів, демонстраційних господарств і центрів сертифікації інноваційної продукції для забезпечення повного циклу створення, апробації та впровадження нових технологій. • Формування сприятливого інвестиційного середовища – створення механізмів стимулювання інноваційної діяльності, податкових та фінансових інструментів підтримки підприємств,		

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			що здійснюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, а також реалізують інноваційні проєкти у пріоритетних сферах регіональної смарт-спеціалізації.		
47	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 101 (Проблеми)	Доповнити: - Обмежений трансфер технологій та низький рівень комерціалізації результатів НДДКР. Недостатній рівень взаємодії між науковими установами, закладами вищої освіти та бізнесом стримує впровадження інноваційних розробок у виробництво, знижує економічну віддачу від наукових досліджень та обмежує розвиток високотехнологічного підприємництва. - Недостатній рівень інтеграції до міжнародного дослідницького простору. Воєнні ризики, обмежені фінансові ресурси та пошкодження наукової інфраструктури ускладнюють участь регіональних наукових установ у міжнародних дослідницьких програмах, консорціумах і проєктах, що обмежує доступ до сучасних технологій та інвестицій. - Застаріла матеріально-технічна база наукових установ. Значна частина лабораторного обладнання, дослідницької інфраструктури та експериментальних майданчиків потребує модернізації або повного відновлення відповідно до сучасних міжнародних вимог проведення наукових досліджень. - Недостатній розвиток інноваційної інфраструктури. Відсутність достатньої кількості центрів трансферу технологій, інноваційних хабів, бізнес-інкубаторів та акселераторів обмежує можливості підтримки стартапів, розвитку технологічного підприємництва та залучення приватних інвестицій.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			- Обмежені можливості цифрової трансформації наукової діяльності. Недостатній рівень розвитку цифрової дослідницької інфраструктури, сучасних інформаційних платформ, високопродуктивних обчислювальних ресурсів та спеціалізованого програмного забезпечення знижує ефективність проведення досліджень і міжнародної наукової співпраці. - Дефіцит висококваліфікованих молодих дослідників. Скорочення чисельності молодих науковців, їх міграція до безпечніших регіонів України та за кордон, а також недостатній рівень мотивації до наукової кар'єри створюють ризики втрати кадрового потенціалу та наступності наукових шкіл.		
48	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 101 (Тенденції)	Доповнити: - Посилення міжнародної науково-технічної співпраці. Зростає участь закладів вищої освіти, наукових установ та інноваційно активних підприємств у міжнародних дослідницьких консорціумах, грантових програмах і проєктах технічної допомоги, що забезпечує доступ до сучасних технологій, фінансових ресурсів та європейських практик післявоєнного відновлення. - Прискорення цифрової трансформації наукової діяльності. Активно впроваджуються цифрові платформи для проведення досліджень, дистанційної взаємодії, управління інноваційними проєктами, аналізу великих масивів даних, геоінформаційні системи та інструменти штучного інтелекту. - Зростання ролі трансферу технологій та прикладних досліджень. Наукові розробки дедалі більше орієнтуються на вирішення практичних завдань післявоєнного відновлення,	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			адаптації до змін клімату, відновлення аграрного виробництва, розвитку біоекономіки та забезпечення продовольчої безпеки. • Формування регіональних інноваційних кластерів. Посилюється кооперація між науковими установами, закладами освіти, органами влади та бізнесом для реалізації спільних інноваційних проєктів, розвитку смарт-спеціалізації та створення високотехнологічних виробництв. • Переорієнтація на кліматично орієнтовані технології. Зростає попит на наукові розробки у сфері водозбереження, відновлення меліоративних систем, адаптивного землеробства, біологізації виробництва, відновлення родючості ґрунтів та використання відновлюваних джерел енергії. • Підвищення ролі університетів і наукових установ як центрів післявоєнної трансформації. Заклади вищої освіти та наукові установи дедалі активніше виконують функції експертної підтримки регіонального розвитку, підготовки кадрів для відбудови, розроблення інноваційних рішень та координації міжнародних науково-технічних проєктів.		
49	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 102 (Ендогенний потенціал)	Доповнити: • Науково-освітній потенціал та трансфер технологій: наявність закладів вищої освіти, наукових установ і дослідних господарств, здатних забезпечувати розроблення, апробацію та впровадження інноваційних технологій, підготовку висококваліфікованих кадрів і формування регіональної інноваційної екосистеми. • Міжнародне партнерство та грантовий потенціал: можливість залучення міжнародних інвестицій, участі у програмах Європейського Союзу та міжнародних фінансових організацій, що створює додаткові можливості для модернізації	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			виробництва, розвитку інноваційної інфраструктури та прискорення післявоєнної відбудови регіону.		
50	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 143 (п. Стан зрошувальних каналів і меліоративних систем)	Доповнити абзацем: Руйнування Каховської ГЕС змінило не лише систему водопостачання, а й умови формування водного, сольового та повітряного режимів ґрунтів. Подальше відновлення меліоративного комплексу має передбачати не просте відновлення довоєнної інфраструктури, а формування сучасної системи управління водними ресурсами, яка враховує нові гідрологічні умови, кліматичні зміни, післявоєнні ризики та необхідність раціонального використання води.	Враховано	
51	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 143	Абзац: Також, створено організацію водокористувачів «Лиманецька», яка сприятиме відновленню та розвитку Лиманецької зрошувальної системи на площі 1,5 тис. га. Доповнити: Набутий досвід підтверджує доцільність переходу до моделі локальних систем водокористування, розвитку організацій водокористувачів та залучення міжнародних партнерів як основи післявоєнного відновлення меліоративного комплексу області. Відновлення меліоративного комплексу Херсонської області має здійснюватися на засадах переходу від централізованої водомісткої моделі до кліматично адаптованої, енергоефективної та багатоджерельної системи управління водними ресурсами. Такий підхід передбачає реконструкцію існуючої інфраструктури, розвиток локальних систем водокористування, диверсифікацію джерел водопостачання, впровадження сучасних водозберігаючих технологій зрошення та цифрових систем управління водними ресурсами.	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
			Основою перспективної системи водозабезпечення мають стати доступні поверхневі водні ресурси басейнів Дніпра та Інгульця, малі річки регіону, локальні водосховища, ставки-накопичувачі, акумулюючі басейни, відновлена мережа меліоративних каналів, а також підземні води для локального та резервного водопостачання. Формування багатоджерельної системи водозабезпечення дозволить зменшити залежність від одного джерела води та підвищити стійкість функціонування меліоративного комплексу. Перспективною є комбінована модель транспортування води, що поєднує відкриті магістральні канали для подачі значних обсягів води із закритими трубопровідними мережами для її розподілу безпосередньо до водокористувачів. Це сприятиме скороченню втрат води, підвищенню енергоефективності та автоматизації управління водорозподілом. Пріоритетними напрямками розвитку зрошуваного землеробства є модернізація меліоративної інфраструктури, впровадження адаптивних режимів зрошення, застосування водозберігаючих технологій поливу, розвиток цифрових систем управління водними ресурсами, створення систем моніторингу якості поливної води та меліоративного стану земель, розвиток організацій водокористувачів, а також запобігання процесам вторинного засолення, осолонцювання та деградації ґрунтів.		
52	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної	Сторінка 143 (п. Стан ґрунтів та земельних ресурсів)	Останній абзац: Так, до 2022 року в окремих зразках ґрунтів фіксували вміст цинку на рівні близько 32,6 мг/кг, міді - близько 13,8 мг/кг, що може слугувати базовим рівнем. Доповнити: Наведені результати свідчать про неоднорідний характер техногенного впливу на ґрунтовий покрив області та	Враховано	

№ з/п	Автор зауваження / пропозиції	Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії	Спосіб врахування	Обґрунтування
	Академії Аграрних Наук України		обумовлюють необхідність диференційованої оцінки придатності земель до подальшого сільськогосподарського використання, проведення агрохімічного обстеження, системного моніторингу токсичних елементів і розроблення заходів ремедіації залежно від характеру та ступеня забруднення.		
53	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 144 (п. 2) Засолення, підтоплення, ерозійні процеси)	(п. 2) Засолення, підтоплення, ерозійні процеси) доповнити: Після руйнування Каховського водосховища та зміни гідрологічного режиму території особливої актуальності набуває системний моніторинг сольового режиму ґрунтів, рівнів ґрунтових вод, процесів вторинного засолення та осолонцювання, оскільки довоєнні закономірності їх розвитку можуть істотно змінитися.	Враховано	
54	Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства Національної Академії Аграрних Наук України	Сторінка 149 (п. 4)	п. 4 «Якість чорноземів та змін родючості, у тому числі, відсоток втрати гумусу» - доповнити: Одним із ключових пріоритетів післявоєнного розвитку Херсонської області є відновлення родючості ґрунтів. Саме стан ґрунтових ресурсів визначатиме можливість відновлення високопродуктивного землеробства, формування якісної сільськогосподарської сировини для переробної промисловості, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку конкурентоспроможного аграрного експорту. Післявоєнне управління земельними ресурсами має базуватися на принципах збереження та відновлення родючості ґрунтів, їх фізичних, агрохімічних і біологічних властивостей, впровадженні систем постійного моніторингу, а також застосуванні сучасних ґрунтозахисних і природоорієнтованих	Враховано	

<i>№ з/п</i>	<i>Автор зауваження / пропозиції</i>	<i>Редакція частини проєкту Стратегії, до якого висловлено зауваження (пропозиції)</i>	<i>Зауваження/ пропозиції до проєкту Стратегії</i>	<i>Спосіб врахування</i>	<i>Обґрунтування</i>
			технологій відповідно до європейських підходів сталого управління ґрунтовими ресурсами. Практична реалізація цих завдань має передбачати комплексне агрохімічне та фізичне обстеження земель, реконструкцію меліоративної інфраструктури, нормалізацію водного режиму територій, усунення переущільнення ґрунтів, впровадження науково обґрунтованих сівозмін, тимчасове вирощування культур, толерантних до засолення, на деградованих землях до відновлення їх меліоративного стану, а також відновлення мережі полезахисних лісосмуг для зменшення проявів дефляції, збереження органічної речовини ґрунту та підвищення стійкості агроландшафтів.		